

Results. *The methodology of crossover operator training by high school students and students of computer specialties, which includes the following substantial components is offered:*

- the concept of a crossover operator;
- the types of crossover operator using visual educational methods;
- demonstration of different types of crossover operator using the developed program product with the goal of more qualitative theoretical material assimilation.

The created program product that has convenient interface, provides a mechanism for handling errors in data entry, informs a user about completion of a transaction, has "hot" buttons for quick basic commands call is described.

Conclusion. *The practice of application of the reviewed approach to the crossover operator and its types teaching allows to formulate the following conclusions:*

- the technique proved turned to be effective in elective courses of high school students and in the appropriate course for students of specialty "Software Engineering", "Computer Science and Information Technology", "System Analysis" of Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky;
- the graphic demonstration of different types of crossover operator allows the pupils (students) to better and consciously assimilate the theoretical material for further use in solving practical problems and developing corresponding software;
- further it is expedient to consider analogical other genetic operators .

Key words: *teaching methodology; crossing-over; genetic algorithm; secondary education; profile education; computer specialty; computer program.*

*Одержано редакцією 08.09.2016
Прийнято до публікації 15.09.2016*

УДК 378

Майборода Галина Яківна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького, Україна

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ В МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Анотація. *Проаналізовано сутність понять «духовність» і «бездуховність» у контексті теорії соціальної педагогіки. Визначено причини, які впливають на формування духовності в майбутніх соціальних педагогів.*

Ключові слова: *духовність; бездуховність; формування духовності; способи формування духовності; майбутні соціальні педагоги; студенти; функції соціальних педагогів.*

Постановка проблеми. Бездуховність, що останнім часом розквітає в українському суспільстві, усе більше починає хвилювати представників науки, освіти, релігії. Загрозливо нависають проблеми аморальності, корупції, невіри, злочинності в підлітковому і молодіжному середовищі. Сучасна духовна криза не безгрунтова, оскільки десятиліттями молоді нав'язувалися ідеї культу матеріальних цінностей, відмови від віри, досягнення успіху будь-яким шляхом. Ще в 90-х роках ХХ століття Е. Фроммом виявлено тенденцію щодо зниження в людей рівня турботи про «щастя й розвиток душі»[1]. Нині існуючі соціально-економічні й політичні проблеми країни негативно впливають на стан духовності й моральності дітей і молоді.

Проблема формування духовності молоді не є новою в педагогічній науці, але на сучасному етапі її розв'язання має спрямовуватися на духовне оздоровлення кожної молодої людини і суспільства в цілому. Особливо це стосується студентів, які готуються працювати з людьми (майбутніх педагогів, психологів, працівників соціальної сфери). Така потреба виникає через реалії політичних, військових конфліктів, зростання кількості сімей, які потрапили у складні життєві обставини, інвалідів, соціальних сиріт, дітей, які залишилися без батьківського догляду, неповнолітніх правопорушників.

Особлива місія щодо розвитку духовності в суспільстві належить соціальним педагогам і соціальним працівникам. Саме соціальний педагог у процесі професійної діяльності безпосередньо стикається з проблемами бездуховності. Він надає соціально-педагогічну, психологічну допомогу, соціальну підтримку, соціальний захист людям, які цього потребують. Соціальні педагоги виконують різноманітні ролі (помічник, посередник, захисник, друг, фасилітатор та ін.) у взаємодії з клієнтами (дитина, доросла людина, сім'я, організація) з метою гармонізації відносин і спілкування людей, виявлення співпереживання, співучасті, милосердя, гуманності до об'єктів професійної діяльності. Характер такої діяльності вимагає сформованості високого рівня якостей духовності в її суб'єктах.

Уважаємо, що розвивати і формувати духовність необхідно ще у студентські роки у процесі професійної підготовки. Забезпечення духовного зростання особистості в період навчання у ВНЗ дозволить майбутньому фахівцеві позитивно впливати на прояви бездуховності в суспільстві. Однак позитивні зміни щодо підвищення рівня духовності соціальних педагогів можливі за умов вивчення причин, які впливають на зростання бездуховності, розуміння студентами сутності понять «духовність» і «бездуховність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуалізація зазначеної проблеми пов'язана зі зростаючими вимогами сучасного суспільства до фахівця, що зобов'язують соціального педагога і соціального працівника набувати, розвивати й удосконалювати якості духовності. Поняття «духовність» досліджується у працях психологів – Г. Балла (про феномен духовної культури), М. Боришевського, О. Киричука, Е. Помиткіна (психологія духовності, розроблення супроводу); педагогів – І. Бега, І. Зязюна, (проблема духовного виховання), С. Гончаренка, Г. Максимова (духовні цінності). Дослідники В. Курбатов, Л. Мардахаєв, А. Мудрик, М. Шакурова, А. Капська, С. Пальчевський та ін. розглядають цю проблему з позиції соціальної педагогіки та соціальної роботи. Вивчення й аналіз наукових джерел із досліджуваної теми дозволяє констатувати, що, з однієї сторони, вона набуває все більшої актуальності, а з другої – потребує цілеспрямованого дослідження щодо визначення понять «духовність майбутнього фахівця», «духовність соціального педагога».

Метою нашого дослідження є обґрунтування причин, які негативно впливають на формування духовності в майбутніх соціальних педагогів. Із огляду на важливість зазначеної мети постає потреба в розв'язанні таких завдань: 1) проаналізувати сутність понять «духовність» і «бездуховність»; 2) виявити причини, які впливають на формування духовності в майбутніх соціальних педагогів.

Виклад основного матеріалу. Уважаємо, що розгляд зазначеної теми варто розпочати з аналізу поняття «духовність», що представлено у вітчизняних словниках: «пов'язаний із внутрішнім психічним життям людини, її моральним світом» [2, с. 445]; «специфічна риса, яка виявляється в багатстві духовного світу особи, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних і емоційних запитах, моральності» [3, с. 166]; «внутрішнє психічне життя людини, її моральний світ; моральний стан етносу, що визначається провідною (національною) ідеєю...» [4, с. 166]. Наведені приклади визначення «духовності» засвідчують, що автори словникових статей співвідносять духовність із внутрішнім світом людини, з її психічним життям.

Вивчення педагогічної спадщини відомого українського педагога В. Сухомлинського надає можливість констатувати, що він неодноразово звертається до питання розвитку

духовності молодого покоління. Ним вивчено духовний світ дитини, підлітка, юнака, виявлено особливості духовного життя особистості на цих етапах її життя, виділено протиріччя, що виникають із розвитком духовних почуттів і приділено увагу формуванню духовності особистості (у дитинстві, підлітковому та юнацькому віці). Педагогом акцентовано увагу на таких складниках духовності, як: моральність, розвиток почуттєвої сфери дітей і молоді. В. Сухомлинський указує на необхідність урахування особливостей юнацького віку в процесі формування духовності (романтичність, чутливість до оцінювання особистості, віра в добро). Ним сформульовано виховне завдання навчального закладу щодо формування моральних почуттів, духовного світу юнаків і дівчат, визначено низку способів самовиховання задля поступового сходження особистості до духовності. У дослідженні О. Сухомлинської знаходимо думку про те, що великий педагог трактує духовність як етичну проблему, але з часом, поступово наближає її до християнської тематики, де важливими у процесі формування духовності стають питання ставлення особистості до добра і зла, розуміння совісті, власної провини і необхідності каяття [5]. На думку В. Жижченко, «духовність» має світське і релігійне значення. З першої позиції духовність представляється їй як «моральність, піднесеність думок, вчинків, удосконалення себе і світу», а з другої – як «повна віддача себе Вищій Божественній силі» [6, с. 48–50].

Як бачимо, духовність у більшості визначень пов'язується з внутрішнім світом людини, з її моральністю, розвитком і вдосконаленням духовних характеристик, які протиставляються бездуховності. Поняття «бездуховність» найчастіше пояснюється відсутністю або спотворенням духу, утратою цінностей і відходженням від віри в Бога.

У теорії соціальної педагогіки поняття «духовність» пов'язується з витоками таких явищ, як милосердя, благодійність, допомога нужденним, піклування про бідних, хворих, сиріт, які поширюються після Хрещення Русі.

Характеризуючи основні поняття соціальної педагогіки варто зазначити, що науковці при визначенні основних її термінів також співвідносять їх із поняттям «духовність». Так, «соціальна педагогіка» визначається як «*вид духовних відносин*»; «соціальне виховання» трактується як «система соціально-педагогічних заходів, які спрямовані на реалізацію *духовного потенціалу* людини, групи, суспільства, гуманізацію відносин у соціумі» та *духовну самореалізацію особистості* [7]. На думку дослідників П. Шептенко і Г. Вороніної, соціальне виховання створює можливості для оволодіння необхідними для суспільства соціальними, *духовними* і емоційними цінностями [8]. О. Безпалько, А. Капська, В. Куєвда, К. Щербакова поняття «соціалізація» тлумачать як набуття людською істотою статусу суспільного індивіда, засвоєння нею основної системи *духовних цінностей*, досвіду [9].

Серед прикладних завдань соціальної педагогіки в контексті духовності варто виділити такі: розвиток свідомості суб'єкта (фахівця) і об'єктів (клієнта або групи людей), ствердження унікальності особистості, вивільнення внутрішніх її потенцій, самостійного подолання внутрішніх конфліктів, розвиток здатності приносити щастя собі та іншим. Основним принципом соціальної педагогіки є принцип гуманізму, зміст якого визначається системою поглядів на визнання людини як особистості, її прав на свободу, щастя, захист, створення умов для допомоги, розвитку, саморозвитку і самореалізації особистості і т. ін.

Зазначимо також, що соціально-педагогічна діяльність характеризується гуманістичним характером, оскільки на всіх її етапах вона забезпечується принципом *гуманізму*. Так, М. Шакурова вважає основним, що відрізняє соціально-педагогічну діяльність від інших, саме гуманістичний характер усіх її етапів. Критерієм такої діяльності визначається благо людини, розуміння її самоцінності, неповторності, індивідуальності й творчої сутності, визнання необхідності її різностороннього розвитку, створення умов задля самопізнання себе, самовизначення сенсу власного життя [10].

Соціально-педагогічна діяльність забезпечується реалізацією основних функцій (прогностична, попереджувально-профілактична, охоронно-захисна, комунікативна, психологічна, організаторська, соціально-терапевтична та ін.). До переліку функцій діяльності фахівця соціальної сфери додають і такі, що впливають на духовний розвиток особистості: *«самопізнання себе й самовизначення сенсу власного життя»*; *«морально-духовного розвитку»*, *«розвитку духовних цінностей»*, *морально-гуманістичну»*, *«доброчинну»*, *«організації та надання духовної й матеріальної підтримки як окремим особам, так і групам населення»* і т. ін.

Дослідник П. Павленок окреслює зміст морально-гуманістичної функції соціальної роботи, виділяє своєрідну *«концентрацію духовних властивостей»*, рис інших функцій, визначає високі гуманістичні цілі соціальної роботи для створення умов щодо гідного функціонування людини, груп і прошарків у суспільстві [11].

Аналізуючи духовні виміри соціальної педагогіки варто пригадати й розуміння дослідником С. Пальчевським сутності соціально-педагогічної діяльності, який у перелік її функцій вносить «доброчинну». Зміст цієї функції, на його думку, полягає в організації та наданні *духовної і матеріальної підтримки як окремими особам, так і групам населення* [12]. Серед прикладних завдань соціальної педагогіки науковець виділяє виховання свідомості клієнта. Сутність такого завдання автор убаचाє в розвитку свідомості особистості або групи людей, у ствердженні їхньої унікальності, вивільненні внутрішніх потенцій, бажанні самостійно долати внутрішні конфлікти, за умов пошуків і розвитку здатності приносити щастя. Автор акцентує увагу на тому, що лише той фахівець, який може зробити себе щасливим, зробить щасливим інших. Також зазначимо, що серед прикладних завдань соціальної педагогіки, науковці виділяють завдання з розвитку свідомості суб'єкта (фахівця) і об'єктів (клієнта або групи людей).

Специфіка діяльності соціального педагога потребує набуття знань і вмінь протистояти процесам антидуховності, негативним соціальним явищам, які ускладнюють соціально-педагогічну діяльність. Так, усвідомлюючи сутність технологічної підготовки як складника професійної підготовки соціального педагога і соціального працівника, зазначимо, що її основою має стати духовність.

Така підготовка, на перший погляд, переслідує цілі формування вмінь, навичок у студентів технологізувати соціально-педагогічний процес, алгоритмізувати його, використовувати способи реалізації діяльності, які приводять до ефективних результатів. Проте робота з людьми має здійснюватися на засадах загальнолюдських і етнічних цінностей (гуманізм, добро, любов, совість, гідність, повага до людини; любов до Бога, до себе, до роду, родини, землі, країни та ін.). Це є основною вимогою, оскільки основними технологіями професійної діяльності фахівців соціальної сфери визначено такі, як соціального виховання, соціальної підтримки, допомоги, духовного розвитку дітей і молоді, самовиховання, самовдосконалення власних духовних якостей з метою оптимізації професійної діяльності.

Уважаємо, що основними ознаками духовності професійної підготовки майбутніх фахівців є її реалізація на засадах: використання філософсько-педагогічної спадщини (Я. Коменський, А. Дістервег, П. Наторп; Г. Сковорода, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.); упровадження позитивного сучасного досвіду вітчизняних вищих навчальних закладів і окремих педагогів; реалізації технологій соціального виховання з розвитку духовності особистості; посилення духовним складником змістових аспектів навчальних дисциплін; залучення засобів християнської релігії, народної педагогіки, художньої літератури, мистецтва тощо.

Духовність як якісна характеристика особистості відображає цілісність і гармонію внутрішнього світу та відносин з іншими. Сприяти гармонізації відносин особистості в різних соціальних середовищах зможе фахівець, який оволодіє

технологіями самовиховання (планомірної, кропіткої роботи над собою, над перетворенням навколишнього простору); уміє застосовувати технології соціально-педагогічної діяльності на засадах духовного сприйняття вихованця, клієнта, щоб сприяти покращенню їхнього життя.

Зазначимо, що технології соціально-педагогічної діяльності базуються на духовно-моральних засадах, сприяють уникненню від надмірної технологізації соціально-педагогічного процесу. Такі технології мають на меті послідовно збагачувати майбутніх фахівців прийомами оцінювання себе та інших на засадах моральних норм і ідеалів.

Формування духовності майбутнього соціального педагога пов'язано зі становленням його як усебічно розвиненої, гуманної особистості, яка володіє професійними знаннями, уміннями, навичками, цінностями, має глибоку професійну свідомість, мотивацію. Тому організація процесів технологічної підготовки будується відповідно цілей гуманізації професійної діяльності, на умовах, які відповідають потребам практики.

Розв'язання проблеми формування духовності у студентів передбачає розвиток у них духовних особистісних і професійних якостей і вмінь. Уважаємо, що базовим аспектом професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників є «духовно-ціннісний».

З метою вивчення розуміння студентами понять «духовність», «бездуховність» нами проведено опитування методами письмового опитування (за власним розробленим опитувальником) та інтерв'ю серед майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників (122 особи).

Результатами діагностики виявлено, що до переліку якостей духовності більшістю (75 %) респондентів віднесено любов, мудрість, доброзичливість. Серед умінь, які сприяють розвитку духовності (62 %) студенти називають «уміння боротися з власними недоліками, пізнавати себе, говорити менше, а більше слухати, не осуджувати інших, не заздрити», «бути терпеливим і толерантним».

Також нами визначені й риси бездуховності, що притаманні молодим людям і «небезпечні» для майбутніх фахівців. Йдеться, зокрема, про самолюбство (54 %), гординю (35 %), осудження інших (53 %), заздрість (44 %), відсутність віри (25 %), цинізм (63 %). Як бачимо, результатами опитування в певній мірі виявлено розуміння студентами сутності «бездуховності».

Розмірковуючи над питаннями про шляхи розвитку власної духовності студенти визначають такі: «боротися зі своїми недоліками, пізнавати власну душу; прощати; менше говорити, не осуджувати інших, не заздрити, не хвастатися, більше слухати, допомагати іншим». Найвищим балом «5» (за шкалою від 1 до 5, де 1 – повністю не згоден, 5 – повністю згоден) із десяти запропонованих суджень про духовність 40 % респондентів обрано такі, що характеризуються діяльнісною ознакою: «збагачення людини в результаті здійснення добрих справ, гуманних учинків, здобуття духовних знань»; «здатність ставити і досягати високі цілі, долати життєві перешкоди»; «прагнення і боротьба над власними пристрастями». Можна констатувати, що такі студенти вважають за необхідне розвивати духовність шляхом кропіткої роботи над собою. «4» балами респонденти оцінюють такі судження: «духовність – це не обов'язково наявність вищої освіти»; «духовність – це велика сила благості й любові, що повинна іти від душі й серця»; «духовність – це прояви високої моральності». Результати дослідження засвідчують, що більшість із респондентів обирають судження, які визначаються ціннісною ознакою.

Таким чином, вибір суджень дозволяє окреслити духовні цінності, що студенти вважають найважливішими: любов, моральність, доброта, гуманність, сердечність, душевність. Серед завдань із розвитку власної духовності студенти називають такі (табл. 1):

Завдання з розвитку студентами власної духовності, у %

№ з/п	Завдання з розвитку духовності	%
1	Боротися з проявами бездуховності та позбавлятися їх.	4
2	Знаходити коло однодумців щодо розуміння і розвитку духовності.	40
3.	Учитися розрізняти Добро і Зло в сучасному світі.	39
4.	Аналізувати власні прояви поведінки, недоліки, що характеризуються низьким рівнем духовності та цілеспрямовано працювати над ними.	39
5.	Учитися самостійно розвивати власну духовність.	41
6.	Намагатися позитивно мислити.	45
7.	Знайти і спілкуватись із духовним наставником.	28
8.	Навчитися молитися.	34
9.	Розвивати духовність читанням духовних книг.	29

Узагальнення результатів вивчення наукових джерел, опитування студентів надає можливість окреслити причини, що обумовлюють падіння духовності студентів, серед яких: зниження рівня життя в Україні, матеріальне зубожіння більшої частини населення; невизначеність духовних пріоритетів сучасної освіти, комерціалізація освіти і закладів культури; низький рівень морально-духовного виховання в навчальних закладах, прагматичний підхід до професійної освіти в певній частині студентів, не виконання викладачем ВНЗ у повній мірі ролі носія духовності; низький рівень впливу сім'ї як агента соціалізації на формування духовних цінностей дітей і молоді; зростання проявів девіантності серед дітей і молоді; негативний вплив Інтернету, інших соціальних мереж на свідомість молодих людей; пропаганда насилля, збройних конфліктів; відкрита «демонстрація» непристойної, аморальної поведінки (подвійної моралі) політиків, представників освіти; економічна злочинність і безкарність; приниження гідності людини; прояви агресивності та не прийняття іншої думки.

Проведене дослідження наводить на думку, що майбутній фахівець має володіти не тільки науковими і практичними знаннями й уявленнями, уміннями взаємодіяти з колегами, клієнтами, виявляти допомогу, організовувати соціальне виховання дітей підлітків і молоді, аналізувати, розвивати творчість, але найперше – не нашкодити клієнту, підтримати, допомогти, вселити надію й віру в себе. Це може робити особистість, яка розвиває власну духовність, бо тільки така людина може плекати духовність суспільства.

Наповнення людини духовністю пов'язано з постійним удосконаленням себе, творенням добра на благо суспільства. Завдяки створенню системи духовного розвитку, формуванню духовних якостей у процесі професійної підготовки у ВНЗ можна очікувати зменшення проявів бездуховності (насилля, ненависті, нелюбові, злочинності).

Висновки. Зазначене вимагає по-новому подивитися на проблему формування духовності студентської молоді, особливо представників спеціальностей соціальна робота і соціальна педагогіка, які безперечно мають виконувати місію розвитку і стимулювання духовності в суспільстві, за умов розвитку і вдосконалення власної духовності. Основними шляхами підвищення рівня духовності студентів вважаємо: 1) обґрунтування соціально-педагогічних умов формування духовності студентів у ВНЗ; 2) визначення критеріїв сформованості духовності; 3) вибір діагностичних методик для вивчення основних компонентів духовності студентів; 4) підбір і розроблення способів формування духовності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Список використаної літератури

1. Фромм Э. Психологизм и религия / Э. Фромм // Сумерки богов. – Москва, 1990. – С. 149–221.
2. Словник української мови в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 2. – С. 445
3. Педагогічний словник / за заг. ред. М. Д. Ярмаченка. – Київ : Педагогічна думка, 2001. – С. 166.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури / В. В. Жайворонок // Словник-довідник. – Київ : Довіра, 2006. – С. 209.
5. Сухомлинська О. Рефлексії про генезу духовності в контексті виховання / О. Сухомлинська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/istoruk_ped_almanax/2005/2005_1.pdf.
6. Жижченко В. П. Духовність та її види В. П. Жижченко // Современное миропонимание : духовные аспекты развития науки XXI века : матер. науч.-практ. конф. – Днепропетровск, 2010. – С. 48–50.
7. Методика соціально-виховної роботи : навч. пос. [для студ. вищ. навч. заклад.] / авт.-упорядн. К. В. Педь. – Полтава : ПДПУ, 2009. – 254 с.
8. Шептенко П. А. Методика и технология работы социального педагога : учебн. пособ. [для студ. высш. пед. учебн. завед.] / под ред. В. А. Сластенина / П. А. Шептенко, Г. А. Воронина. – Москва : Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
9. Молодь і дозвілля / О. В. Безпалько, А. Й. Капська, В. Т. Куєвда, К. В. Щербаківа. – Київ, 1994. – С. 4.
10. Шакурова М. В. Методика и технология работы социального педагога : учебн. пособ. / М. В. Шакурова. – Москва : Изд. центр «Академия», 2004. – С. 22.
11. Основы социальной работы : учебн пособие / отв. ред. П. Д. Павленок. – 3-е изд. и доп. – Москва : ИНФРА-М, 2007. – С. 473.
12. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навч. пос. / С. С. Пальчевський. – Київ : Кондор, 2005. – С. 9–10.

References

1. Fromm, E. (1990). *Psychoanalysis and religion. Twilight of gods*. Moscow (in Russ.)
2. Bilodid, I. K. (1970-1980). *Dictionary of the Ukrainian language*. Kyiv: Scientific thought (in Ukr.)
3. Yarmachenko, M. D. (2001). *Pedagogical dictionary*. Kyiv: Pedagogical thought (in Ukr.)
4. Zhayvoronok, V. V. (2006). *Signs of the Ukrainian ethnoculture*. Kyiv: Trust (in Ukr.)
5. Sukhomlynska, O. *Reflections on the genesis of spirituality in the context of education*. Retrieved from http://library.udpu.org.ua/library_files/istoruk_ped_almanax/2005/2005_1.pdf. (in Ukr.)
6. Zhyzhchenko, V. P. (2010). *Spirituality and its types*. Modern world outlook: spiritual aspects of the development of science of the 21st century. Dnepropetrovsk (in Ukr.)
7. Ped', K. V. (2009). *Methods of social and upbringing work*. Poltava: PSPU (in Ukr.)
8. Sheptenko, P. A., & Voronina, G. A. (2001). *The methodology and technology of a social pedagogist's work*. Moscow: Publishing House «Academy» (in Russ.)
9. Bezpalko, O. V., Kapska, A. I., Kuyevda, V. T., & Shcherbakova, K. V. (1994). *Youth and leisure*. Kyiv (in Ukr.)
10. Shakurova, M. V. (2004). *The methodology and technology of a social pedagogist's work*. Moscow: Publishing Center «Academy» (in Russ.)
11. Pavlenok, P. D. (2007). *Fundamentals of social work*. Moscow: INFRA-M (in Russ.)
12. Palchevsky, S. (2005). *Social pedagogy*. Kyiv: Condor (in Ukr.)

Abstract. *Mayboroda G. Ya. To the Problem of Formation of Future Social Pedagogists' Spirituality.*

Introduction. *Forming of young students spirituality is not new in teaching science, but now its solution should be a priority. The special mission in developing spirituality in society belongs to future social pedagogic.*

Purpose. *The purpose of the study is to substantiate the reasons which negatively affect the formation of future social pedagogic spirituality.*

Results. *Realization of this purpose was carried out by studying the works of scientists who study the concept of «spirituality» in the context of social-and-educational activities. It is noted that the socio-educational activities are characterized by humanistic nature, ensured by the implementation of the principle of humanity; the activities that affect the spiritual development of an individual are added to the list of major features, «self-determination of oneself and self-identification of the sense of one's own life»; «moral-and-spiritual development», «development of spiritual values», «moral and humanistic», «charity», «organizing and providing of spiritual and material support both to individuals and population», etc. Among the applied tasks of social pedagogy scholars distinguish: the development of consciousness of a subject (a specialist) and objects (a client or a group of people), the statement of uniqueness of an individual, the release of internal potentials, self-overcoming of internal conflicts, the development of the ability to bring happiness to oneself and others.*

With the help of a questionnaire we studied qualities of future social pedagogic «spirituality» (122 people). Results of diagnostics showed that the majority (75 per cent) of respondents attributed love, wisdom, kindness to the list of qualities of spirituality. Among the skills that promote the development of students spirituality (62 per cent) one called – «the ability to deal with one's own shortcomings, to know oneself, to talk less and listen more, not to judge others, not to envy». There have also been defined some traits of lack of spirituality inherent to young people - «vanity» (54 per cent), pride (45 per cent), censure of others (53 per cent), jealousy (44 per cent), lack of faith (35 per cent), cynicism (63 per cent).

Conclusion. *Summarizing the results of the study of scientific sources, of the monitoring survey of students outlined reasons that conditioned the decline of spirituality in society: material poverty of population; commercialization of education, establishments of culture; low level of influence of the family as an agent of socialization on the formation of value orientations of future generations; low level of spiritual-and-moral education in educational establishments; growth of manifestations of deviance among children and youth; the negative impact of the Internet and social networks on the minds of young people; negative example of most politicians, celebrities, representatives of education who resort to double standards of morality, do economic crimes, degrade a man, show aggressive behavior and neglect a different view; demonstrate obscene unethical behavior.*

The above mentioned requires a fresh look at the problem of formation of future social pedagogic spirituality and justify pedagogical conditions that would impact positively on the development and improvement of this quality.

Key words: *spirituality; lack of spirituality; formation of spirituality; methods of forming spirituality; future social workers; students; pedagogic social functions.*

*Одержано редакцією 08.09.2016
Прийнято до публікації 15.09.2016*

УДК 371.13

МОВЧАН Валентина Іванівна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти, Черкаський
національний університет імені Богдана
Хмельницького, Україна

КОМПЕТЕНТНІСТНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Анотація. *Здійснено теоретичний аналіз проблеми компетентнісного підходу в процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи до художньо-проектної діяльності учнів. З'ясовано, що художньо-проектна компетентність майбутніх учителів початкової школи – це система загальнопедагогічних, психологічних, мистецьких знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне керівництво проектно-художньою діяльністю молодших школярів. Конкретизовано мету художньо-проектної діяльності майбутніх учителів початкових класів: формування й розвиток художньо-проектних компетентностей.*

Виокремлено рівні художньо-проектної компетентності майбутніх учителів початкових класів: виконавчий, частково-пошуковий, творчий. Доведено, що організація підготовки майбутнього вчителя початкових класів до художньо-проектної діяльності учнів базується на компетентнісному підході, який формує вчителя як професіонала.

Ключові слова: *майбутні вчителі початкової школи; художньо-проектна діяльність; компетентність, компетентнісний підхід, підготовка; творча особистість; художньо-проектна компетентність; рівні художньо-проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи; навчальний процес.*